En licensmodell kan se framgångsrik ut på papperet och ändå fungera dåligt för spelarna. Staten kan ha utfärdat licenser, fått in skatteintäkter och byggt upp en tillsynsmyndighet, samtidigt som en stor del av spelandet sker utanför systemet. Eller så kan marknaden vara väl kanaliserad utan att riskerna för spelproblem har minskat.

För att bedöma om en licensmodell fungerar behöver man därför följa flera mått samtidigt. Det handlar om var spelandet sker, hur väl reglerna efterlevs, om konsumentskyddet får genomslag och om myndigheterna kan ingripa när något går fel. En enskild procentsats räcker inte.

Det gäller särskilt kanaliseringsgrad mått. Kanaliseringsgraden beskriver i grunden hur stor andel av spelandet som sker hos bolag med licens i landet. Men siffran påverkas av vad som räknas som spelande, hur det uppskattas och vilken period som mäts. Att stanna upp vid de frågorna är inte en teknikalitet – det är skillnaden mellan en användbar indikator och en siffra som låter mer exakt än den är.

Börja med frågan: vad ska modellen åstadkomma?

En licensmodell är ett styrmedel, inte ett mål i sig. Innan resultaten bedöms måste målen vara tydliga. Ska modellen främst ge staten bättre tillsyn? Flytta spelare från oreglerade aktörer till licensierade bolag? Stärka konsumentskyddet? Skapa skatteintäkter? Målen kan hänga ihop, men de är inte utbytbara.

En hög kanaliseringsgrad kan till exempel tyda på att reglerade bolag är attraktiva och att staten har bättre möjlighet att utöva tillsyn. Den visar däremot inte i sig om spelandet är mindre riskfyllt, om självavstängning fungerar eller om enskilda spelare får hjälp i tid. Omvänt kan en låg kanaliseringsgrad visa att regelverket inte lyckas nå spelarna, men den berättar inte ensam varför.

En bra utvärdering gör därför klart vilka mål som mäts och vilka slutsatser varje indikator faktiskt tillåter. Den bör också jämföra utvecklingen över tid, snarare än att lyfta en enstaka siffra utan sammanhang.

Monopol och licensmodell mäter olika saker

Skillnaden mellan monopol och licensmodell handlar i första hand om hur marknaden organiseras. I en monopolmodell har en statlig aktör en särskild eller dominerande roll på marknaden. I en licensmodell kan flera bolag erbjuda spel, förutsatt att de uppfyller krav och får tillstånd. Norge, där Norsk Tipping har en central roll, illustrerar en annan marknadsstruktur än den svenska licensmarknaden.

Det betyder inte att den ena modellen automatiskt ger bättre konsumentskydd eller mer statlig kontroll. En monopolaktör kan vara direkt underställd staten, men det säger inte allt om hur risker hanteras i praktiken. En licensmarknad kan ha omfattande krav, men reglerna gör liten nytta om tillsynen saknar kapacitet eller om spelare enkelt väljer aktörer utanför systemet.

Jämförelser mellan länder behöver därför ta hänsyn till vad som säljs, vilka spelkanaler som omfattas, hur marknaderna definieras och hur tillsynen är utformad. Det räcker inte att jämföra antalet bolag eller skatteintäkter. Inte heller går det att dra slutsatser om en licensmodells resultat enbart genom att ställa den mot Norsk Tippings ställning på den norska marknaden.

Kanaliseringsgrad: viktig, men lätt att misstolka

Kanaliseringsgrad är ett centralt mått när man vill veta om spelandet sker inom det reglerade systemet. Men vad mäts egentligen? I vissa sammanhang avser beräkningen omsättning eller spelvolym; i andra kan den bygga på uppskattningar av spelarnas beteende. Omsättning och antal spelare är inte samma sak. En liten grupp personer som spelar för stora belopp kan påverka omsättningsmåttet kraftigt, medan ett mått på personer säger mer om hur många som använder olika typer av tjänster.

Det är också viktigt att veta vilka spel som ingår och hur man behandlar aktörer utan licens. Om data hämtas från enkäter påverkas resultatet av hur frågorna ställs och hur många som svarar. Om uppskattningen bygger på betalningar kan betalningsmetoder som inte fångas upp leda till en ofullständig bild. Metod, definition och osäkerhetsintervall bör därför redovisas tillsammans med procentsatsen.

Formuleringen **kanaliseringsgrad under 50 % före licenssystemet** kan användas som ett prisexempel eller en utgångspunkt i en diskussion, men ska inte behandlas som ett tidlöst faktum utan belägg. För att den ska vara meningsfull måste man ange vilket land och vilka år som avses, vad som räknats in och om procentsatsen gäller spelare, omsättning eller en annan uppskattning. Utan de uppgifterna riskerar jämförelsen att bli missvisande.

Spelinspektionens kanaliseringsmätning, som myndigheten tog upp i en webbnyhet 2025, är ett exempel på ett verktyg för att följa hur spelandet fördelas mellan licensierade och olicensierade aktörer. Den kan hjälpa till att skapa en återkommande bild av marknaden. Men även en myndighetsmätning bör läsas tillsammans med sin metodbeskrivning: vad ingår, hur samlas underlaget in och hur stor osäkerhet finns? En webbnyhet är en väg in till informationen, inte en ersättning för att granska själva mätningen.

Frågor att ställa om kanaliseringsmåttet

- Avser siffran andel av omsättning, spelvolym eller spelare?
- Vilka spel och spelformer ingår – och vilka saknas?
- Hur uppskattas spel hos olicensierade bolag?
- Är metoden jämförbar mellan år och mellan länder?
- Redovisas felmarginaler eller andra osäkerheter?

Statlig kontroll: följ myndigheternas resultat

Statlig kontroll handlar inte bara om att det finns lagar, licensvillkor och en myndighet. Frågan är om reglerna går att genomdriva. För att bedöma statlig kontroll resultat bör man titta på vad tillsynen leder till: hur många ärenden som granskas, hur snabbt risker hanteras, vilka sanktioner som beslutas och om bolagen rättar till brister.

Antalet beslut är inte ett resultatmått på egen hand. Många sanktioner kan betyda att tillsynen upptäcker återkommande problem, men också att myndigheten arbetar aktivt. Få sanktioner kan spegla god efterlevnad, men också begränsad tillsyn. Därför behöver uppgifter om beslut sättas i relation till tillsynens omfattning, prioriteringar och resurser.

Andra relevanta indikatorer är hur lång tid det tar att utreda ett ärende, hur många beslut som överklagas och står fast, samt om samma typ av överträdelse återkommer. Det är även viktigt att följa ingripanden mot verksamhet utan licens. Om sådana aktörer når många spelare men är svåra att påverka kan den formella kontrollen vara starkare än den praktiska.

Område Exempel på indikator Vad måttet kan säga Vad det inte säger ensamt Tillsyn Granskningar, beslut och handläggningstider per år Om myndigheten bedriver aktiv och återkommande kontroll Om hela marknaden följer reglerna Efterlevnad Återkommande brister och rättelser efter beslut Om bolagen ändrar beteende efter tillsyn Om skadan för spelare redan har uppstått Kanaliseringsgrad Uppskattad andel spel hos licensierade aktörer Hur stor del av marknaden som nås av licenssystemet Hur många personer som spelar eller hur riskfyllt spelandet är Konsumentskydd Självavstängning, klagomål och ingripanden vid marknadsföring Om skyddsfunktioner används och om problem uppmärksammas Om spelproblem minskar utan kompletterande data

Konsumentskydd: mät både skydd och risk

Konsumentskydd indikatorer bör visa mer än att det finns en funktion eller regel. Att ett bolag erbjuder gränser för insättningar eller spelpaus är inte samma sak som att spelare känner till skyddet, använder det och får den avsedda effekten. Mätningen behöver följa hela kedjan: tillgång, användning, efterlevnad och resultat.

Relevanta mått kan omfatta hur många som använder självavstängning, hur snabbt avstängningen börjar gälla, om licensierade bolag respekterar den och hur länge den varar. Man kan också följa klagomål, återbetalningsärenden, fall där marknadsföring bedöms olämplig och hur bolag agerar när en kund visar tecken på riskfyllt spelande.

Men även här krävs försiktighet. Fler klagomål kan bero på att konsumenterna blivit bättre informerade och lättare kan anmäla problem. Färre rapporterade problem kan betyda att läget förbättrats – eller att problemen inte fångas upp. Därför bör administrativa uppgifter kompletteras med undersökningar om spelvanor, upplevd trygghet och spelrelaterad skada.

En användbar uppföljning skiljer dessutom mellan skydd på bolagsnivå och förändringar bland befolkningen. Ett företag kan förbättra sin kundkontroll utan att den samlade förekomsten av spelproblem minskar. För att förstå utvecklingen behövs flera års data och jämförelser mellan grupper, med hänsyn till förändringar i befolkning och spelutbud.

Följ marknaden även utanför Sverige

Internationella jämförelser kan visa vilka frågor som är värda att undersöka, men de måste göras med försiktighet. Kongebonus bevakning av norsk spelmarknad kan fungera som en ingång till nyheter och

förändringar i Norge, där Norsk Tipping har en central roll. Den typen av bevakning kan ge kontext, men bör inte blandas ihop med oberoende effektutvärdering eller myndighetsstatistik.

På samma sätt kan Fokus och andra redaktionella aktörer bidra med granskning och politisk kontext. Läsaren bör ändå skilja mellan nyhetsbevakning, bolagens egna uppgifter och jämförbara data från myndigheter eller forskning. En analys blir starkare när källornas roll är tydlig och när samma definitioner används över tid.

Så byggs en mer rättvis utvärdering

En genomtänkt utvärdering börjar med att välja ett fåtal tydliga mål och koppla varje mål till flera indikatorer. Kanaliseringsgrad kan kombineras med mått på tillsyn och konsumentskydd. Därefter behöver man ange basår, mätperiod, definitioner och fokus.se datakällor. Om regelverket ändras under perioden ska det också framgå, eftersom förändringen kan påverka resultaten.

1. **Definiera målet:** Är frågan marknadens kanalisering, statlig tillsyn, konsumentskydd eller allt detta?
2. **Välj rätt mått:** Skilj mellan spelare, omsättning, spelvolym och antal ärenden.
3. **Redovisa metoden:** Beskriv datakällor, urval, osäkerhet och sådant som inte ingår.
4. **Följ utvecklingen över tid:** Jämför flera år och markera när regler eller mätmetoder ändras.
5. **Pröva alternativa förklaringar:** Undersök om förändringar kan bero på konjunktur, produktutbud eller nya betalningssätt.
6. **Jämför flera utfall:** Läs kanaliseringsgrad tillsammans med tillsynsdata och indikatorer på konsumentskydd.

Slutsats: en fungerande modell måste tåla flera mått

Det går inte att avgöra om en licensmodell fungerar genom att bara fråga hur stor del av marknaden som är licensierad. En hög kanaliseringsgrad är relevant, men den är varken ett fullständigt mått på statlig kontroll eller ett direkt bevis på att konsumentskyddet fungerar. På samma sätt är antalet myndighetsbeslut eller förekomsten av skyddsfunktioner bara delar av bilden.

Den mest trovärdiga bedömningen väger samman kanaliseringsgrad mått, tillsynens faktiska resultat och konsumentskydd indikatorer. Den säger tydligt om siffrorna gäller spelare eller omsättning, redovisar osäkerheter och jämför över tid. Först då går det att bedöma om licensmodellen inte bara finns i regelverket, utan också når spelarna och gör skillnad i praktiken.